

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

*Методичні рекомендації
для вивчення навчальної дисципліни*

(для здобувачів третього рівня вищої освіти
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»)

Дніпро
2023

УДК 352/353
Р 64

*Схвалено Навчально-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
протокол № 7 від 14.03.2023 року*

Рецензенти:

Ольга МАТВЕЄВА, доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування НТУ «Дніпровська політехніка», кандидат наук з державного управління, доцент;

Оксана ПЕТРЕНКО, доцент кафедри прикладної економіки, підприємства та публічного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», кандидат наук з державного управління, доцент.

Укладачі:

Анна МУНЬКО, доцент кафедри управління та адміністрування навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат наук з державного управління.

Р 64 Реалізація цілей сталого розвитку територій: методичні рекомендації для вивчення навчальної дисципліни (для здобувачів третього рівня вищої освіти зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування») / уклад. Мунько А. Ю. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 44 с.

Методичні рекомендації для підготовки до лекційних і семінарських занять з тем, передбачених навчальним планом з дисципліни «Реалізація цілей сталого розвитку територій».

Для здобувачів третього рівня вищої освіти зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та викладачів закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМА 1. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ МОДИФІКАЦІЇ	6
ТЕМА 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: КОМПЛЕКСНИЙ АСПЕКТ.....	7
ТЕМА 3. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	8
ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ СТАЛІСТЮ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РЕГІОНІВ.....	9
ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	11
ТЕМА 6. РЕШОРИНГ ЯК ШЛЯХ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	12
ЛЕКЦІЯ-ДИСКУСІЯ «РЕШОРИНГ ЯК ШЛЯХ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ».....	14
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ.....	25
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	34
ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ДИСЦИПЛІНИ «РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ».....	36
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ З ДИСЦИПЛІНИ «РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ».....	40

ВСТУП

Метою вивчення навчальної дисципліни «Реалізація цілей сталого розвитку територій» є формування системи знань та навичок щодо теоретико-методологічних, організаційно-управлінських і практичних засади підвищення ефективності публічного управління за допомогою складових фінансово- економічного, соціально-гуманістичного і освітнього вимірів сталого розвитку; розроблення та впровадження заходів системного характеру, необхідних для регулювання процесів розвитку на територіях різних рівнів.

У 1992 р. міжнародна конференція країн-членів ООН в Ріо-де-Жанейро рекомендувала як основу для розвитку світової спільноти концепцію сталого поступу, що визначає принцип еволюції всієї природи, як його розуміє сучасна наука. Перехід до сталого розвитку повинен забезпечити збалансоване розв'язання проблем соціально-економічного розвитку і збереження сприятливого навколишнього середовища і природно-ресурсного потенціалу, задоволення потреб сучасності й майбутніх поколінь людей¹.

Стратегічна концептуальна ідея сталого розвитку – це досягнення збалансованості соціально-економічного і екологічного розвитку та поліпшення якості життя населення й стану природного середовища на основі його інформатизації та інтелектуалізації з одночасним забезпеченням його суспільної ефективності, спрямованої на структурно-технологічну перебудову всіх галузей господарства, зростання добробуту населення та економічне зростання, розбудову соціальної, ринкової, комунікаційно-інформаційної та екологічної інфраструктур території тощо².

Загалом сталий розвиток виражає просту ідею: досягнення гармонії між суспільством та природою, розв'язання суперечностей (між природою і суспільством, між екологією і економікою, між розвинутими країнами і тими, що розвиваються, між «багатими» і «бідними», між уже сформованими потребами людей і розумними потребами, між сучасними та майбутніми поколіннями тощо)³.

З метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина затверджено Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року:

- 1) подолання бідності;
- 2) подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства;

---

¹ Беляєв О. О., Діба М. І., Кириленко В. І. Соціальна економіка: навч. посібник. Київ: КНЕУ, 2005. 196 с.

² Серант А. Й., Шевчук П. І., Карпук В. І. Участь громадськості у забезпеченні сталого розвитку територіальної громади: наук.-метод. розробка. Київ: НАДУ, 2009. 72 с.

³ Гончаренко М. В. Теоретичні засади сталого розвитку територій. Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 1 (44). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-1/doc/3/02.pdf>.

3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці;

4) забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх;

5) забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат;

6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією;

7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх;

8) сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх;

9) створення стійкої інфраструктури, сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям;

10) скорочення нерівності;

11) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів;

12) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва;

13) вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками;

14) збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку;

15) захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття;

16) сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях;

17) зміцнення засобів здійснення й активізація роботи в рамках глобального партнерства в інтересах сталого розвитку⁴.

Питання сталого розвитку територій проходять наскрізним напрямом в переважній більшості досліджень галузі публічного управління та адміністрування, а також суміжних галузей.

---

⁴ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019>.

ТЕМА 1. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, КОНЦЕПЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЇЇ МОДИФІКАЦІЇ

Зміст теми

Поняття та сутність глобалізації. Форми прояву процесу глобалізації. Глобалізм як форма суспільної свідомості. Цілісність сучасного світу та школи глобалістики. Основи теорії та категорії глобалістики. Глобальні процеси та проблеми сучасності. Проблеми глобалізації. Позитиви глобалізації. Негативи глобалізації. Глобальні ризики, загрози та кризи. Цивілізаційна парадигма в сучасній глобалістиці. Стратегії міжцивілізаційних взаємодій. Порівняльний аналіз світових цивілізацій. Соціокультурні та політичні аспекти між цивілізаційного партнерства. Визначення сталого розвитку. Економічний підхід до сталого розвитку. Соціальна складова сталого розвитку. Екологічнобезпечний соціоприродний розвиток. Міжнародне співробітництво в галузі сталого розвитку. Корпоративний сталий розвиток. Аналіз показників досягнення цілей сталого розвитку.

Семінарське заняття – 2 години

План

1. Поняття та сутність глобалізації.
2. Глобалізм як форма суспільної свідомості.
3. Глобальні процеси та проблеми сучасності.
4. Цивілізаційна парадигма в сучасній глобалістиці.
5. Стратегії міжцивілізаційних взаємодій.
6. Глобальні виклики міжнародній та національній безпеці.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають опануванню: глобалізація, форми прояву процесу глобалізації, глобалізм, цілісність сучасного світу, глобалістика, школи глобалістики, категорії глобалістики, глобальні процеси та проблеми сучасності, проблеми глобалізації, позитиви глобалізації, негативи глобалізації, глобальні ризики, загрози та кризи.

Завдання для самостійної роботи з Теми 1:

1. Цілісність сучасного світу та школи глобалістики.
2. Проблеми глобалізації.
3. Глобальні ризики, загрози та кризи.

Завдання для індивідуальної роботи з Теми 1:

1. Порівняльний аналіз світових цивілізацій.
2. Соціокультурні та політичні аспекти міжцивілізаційного партнерства.
3. Трансформація дефініції «державний суверенітет» в умовах глобалізації.

ТЕМА 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: КОМПЛЕКСНИЙ АСПЕКТ

Зміст теми

Міждисциплінарна основа сталого розвитку. Концепції, які лягли в основу теоретичної моделі сталого розвитку: концепція етичного парадоксу в межах «сталого розвитку»; концепція природного капіталу; концепція справедливості; концепція інтегративного управління; утопічна концепція; концепція політичного глобального порядку денного. Шляхи реалізації сталого комплексного розвитку територій через призму теорій регіонального розвитку: теорії розміщення виробництва; неокласичні теорії; теорії кумулятивного зростання; теорії зростання за рахунок конкурентних переваг регіону; теорії ендогенного розвитку; нова економічна географія (NEG); інституційна економіка; національні концепції регіонального розвитку. Основні етапи еволюції концепції сталого розвитку останніх років. Цілі сталого розвитку України до 2030 року.

Семінарське заняття – 2 години

План

1. Стратегічні орієнтири соціальної складової сталого розвитку.
2. Інституційні детермінанти забезпечення соціального вектору сталого розвитку територій.
3. Освіта і формування глобального освітнього простору в моделі сталого розвитку.
4. Роль туризму і рекреації у забезпеченні сталого розвитку територій.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають опануванню: стратегічні орієнтири соціальної складової сталого розвитку; детермінанти забезпечення соціального вектору сталого розвитку територій; освіта і формування глобального освітнього простору; інклюзивний розвиток та інклюзивна освіта; стабільність існуючих суспільних систем; соціальні конфлікти; справедливий розподіл благ між людьми; динамічна концепція освіти в інтересах сталого розвитку; туризму і рекреація в контексті сталого розвитку територій.

Завдання для самостійної роботи з Теми 2:

1. Інклюзивний розвиток та інклюзивна освіта.
2. Становлення динамічної концепції освіти в інтересах сталого розвитку.

Завдання для індивідуальної роботи з Теми 2:

1. Підготуйте есе на тему «Збереження стабільності існуючих суспільних систем, недопущення руйнівних соціальних конфліктів, шляхом справедливого розподілу благ між людьми».

ТЕМА 3. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Зміст теми

Основні напрями змін в практиці планування розвитку територіальних громад (місцевий розвиток): зміна рівнів відповідальності органів управління щодо здійснення планування розвитку територій; зміна методології здійснення процесу управління місцевим розвитком; зміна ключового суб'єкта управління. Реформування місцевого самоврядування та децентралізації в Україні та вплив їх результатів на процеси реалізації цілей сталого розвитку територій. Глобалізація світової економіки. Глобалізація місцевих економік. Ознаки глобалізації місцевих економік. Шляхи посилення конкурентних переваг територій у залученні найкращих інвестицій: створення інноваційних підприємств; формування високої доданої вартості продукції та послуг; випуск продукції переважно експортного спрямування; нові навички професійного менеджменту в громаді; поліпшення інфраструктури території; інтеграція у світову економіку.

Семінарське заняття – 4 години

План

1. Оцінювання конкурентоспроможності та економічної безпеки територій.
2. Стратегічні засади інвестиційного забезпечення сталого розвитку.
3. Нарощування економічних детермінант сталого розвитку в контексті революції 4.0 та розбудови п'ятого та шостого технологічних укладів.
4. Створення промислових інноваційних центрів та регіональних кластерів.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають опануванню: оцінювання конкурентоспроможності та економічної безпеки територій; інвестиційне забезпечення сталого розвитку; оцінювання економічних індикаторів сталого розвитку; цілісність і сталий розвиток територій; економічні детермінанти сталого розвитку в контексті революції 4.0 та розбудови п'ятого та шостого технологічних укладів; промислові інноваційні центри та регіональні кластери; смарт-спеціалізація територій як домінанта їх конкурентного розвитку.

Завдання для самостійної роботи з Теми 3:

1. Оцінювання економічних індикаторів сталого розвитку.
2. Цілісність і сталий розвиток територій.
3. Смарт-спеціалізація територій як домінанта їх конкурентного розвитку.

Завдання для індивідуальної роботи з Теми 3:

1. Розкрийте своє бачення формування якісно нового етапу суспільного розвитку, обумовленого ступенем задоволення потреб населення.
2. Охарактеризуйте нижченаведені ознаки глобалізації місцевих економік та запропонуйте щонайменше по два індикатори для кожної з них:
  - інтеграція місцевих економік у світову;
  - використання громадами високих технологій;
  - перехід від короткострокових завдань до довгострокових на рівні планування розвитку громади;
  - децентралізація управління;
  - самоорганізація та саморозвиток;
  - перехід від ієрархічних структур до мережеских;
  - інтелектуалізація та науковість управління.

ТЕМА 4. УПРАВЛІННЯ СТАЛІСТЮ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ РЕГІОНІВ

Зміст теми

Місце розвитку економічних систем стратегіях в соціально-економічного розвитку довгострокового і середньострокового періоду, в планах і проєктах. Обґрунтування напрямів зміни існуючої моделі економічного розвитку регіонів і їх територіальних громад. Оцінювання, перегляд і чітке усвідомлення параметрів і характеристик існуючих економічних систем територій як об'єктів управління, джерел економічного зростання їх розвитку й умов підвищення ефективності управління ними. Основні показники характеристики стану складників сталого розвитку при розробці стратегій: валовий внутрішній продукт, продуктивність праці, основні фонди, обігові кошти, сума і рентабельність інвестицій, рентабельність виробництва. Показники результативності заходів покращення стану навколишнього середовища: зниження забруднення навколишнього середовища, повітря вихлопними газами, отруйними речовинами та іншими показниками покращення біологічного різноманіття. Показники соціального розвитку під час планування: підвищення продуктивності праці, середньомісячної заробітної плати, показники поліпшення стану здоров'я, освіти, якості інфраструктури. Процес управління сталим розвитком регіонів: основні кроки.

Семінарське заняття – 4 години

План

1. Формування якісно нового етапу суспільного розвитку, обумовленого ступенем задоволення потреб населення.

2. Упровадження принципів сталого розвитку, зміни структури споживання, збереження, невиснажливого використання і відтворення природних ресурсів, екологічної безпеки в регіональну політику.
3. Стимулювання оптимального природокористування.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають опануванню: ресурси розвитку територій; земельні, лісові, водні, мінеральні ресурси; обмеженість ресурсів; раціональне виростання ресурсів; кадровий, поселенський, інформаційний, матеріальний потенціал територій; проблеми зайнятості населення; фінансовий потенціал територій та можливості його диференціації; суть, завдання, інструментарій управління ресурсами територій; якісно новий етап суспільного розвитку, обумовлений ступенем задоволення потреб населення; формування новітньої національної політики досягнення збалансованості між соціально-економічним прогресом та потребами збереження довкілля; упровадження принципів сталого розвитку, зміни структури споживання, збереження, невиснажливого використання і відтворення природних ресурсів, екологічної безпеки в регіональну політику; національна стратегія сталого розвитку у сфері гарантування економічної, соціальної, екологічної безпеки; раціоналізація природокористування; стимулювання оптимального природокористування (оподатковування, субсидіювання, пільгове кредитування природоохоронної діяльності, прискорена амортизація природоохоронних фондів); підвищення ресурсоефективності за рахунок вторинного ресурсокористування; стратегія попередження утворення та розширення рециркуляції відходів.

Завдання для самостійної роботи з Теми 4:

1. Характеристика земельних, лісових, водних, мінеральних ресурсів.
2. Кадровий, поселенський, інформаційний, матеріальний потенціал територій.
3. Проблеми зайнятості.
4. Фінансовий потенціал територій та можливості його диференціації.

Завдання для індивідуальної роботи з Теми 4:

1. Перехід України до формування новітньої національної політики досягнення збалансованості між соціально-економічним прогресом та потребами збереження довкілля.
2. Формування національної стратегії сталого розвитку у сфері гарантування економічної, соціальної, екологічної безпеки. Раціоналізація природокористування.
3. Підвищення ресурсоефективності внаслідок вторинного ресурсокористування.
4. Формування стратегії попередження утворення та розширення рециркуляції відходів.

ТЕМА 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ОСНОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Зміст теми

Методика формування спроможних територіальних громад. Перспективні плани формування територій громад кожної області. Критерії для потенційних адміністративних центрів ОТГ. Стимули в нарощуванні темпів формування спроможних громад. Нова територіальна основа для діяльності органів влади на рівні громад шляхом та завершення процесу добровільного об'єднання громад. Проблеми паралелізму адміністрацій, спротиву децентралізації, труднощів розподілу послуг між ОТГ та органами місцевого самоврядування. Нормативно-правова база децентралізації у сфері бюджетних відносин, зміцнення дохідної спроможності територіальних громад.

Семінарське заняття – 4 години

План

1. Сталий розвиток природно-ресурсного потенціалу.
2. Раціональне використання природних ресурсів.
3. Баланс державних та корпоративних інтересів у господарському водокористуванні.
4. Роль мінерально-сировинного сектору у забезпеченні сталого розвитку.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають опануванню: детермінанти сталого розвитку; збалансований розвиток; дисбаланси розвитку економічної системи; наукові концепції сталого та збалансованого розвитку; чинники та індикатори сталого розвитку; методологія оцінювання сталого розвитку; національна парадигма сталого розвитку; глобальні рейтинги України за індикаторами сталого розвитку.

Завдання для самостійної роботи з Теми 5:

1. Сталий та збалансований розвиток.
2. Діагностика дисбалансів розвитку економічної системи на мезорівні.
3. Чинники та індикатори сталого розвитку.

Завдання для індивідуальної роботи з Теми 5:

1. Охарактеризуйте національну парадигму сталого розвитку.
2. Проаналізуйте позиції України у глобальних рейтингах за індикаторами сталого розвитку. Сформулюйте висновки.

ТЕМА 6. РЕШОРИНГ ЯК ШЛЯХ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Зміст теми

Поняття «решоринг». Види решорингу: внутрішній решоринг, решоринг для аутсорсингу; решоринг для інсорсингу; решоринг людського капіталу. Поняття «офшоринг». Переваги решорингу над офшорингом. Недоліки решорингу. Можливості розвитку національної економіки України за рахунок формування експортноорієнтованої економіки. Стратегічні пріоритети державної міграційної політики щодо повернення трудового та інтелектуального капіталу. Державні механізми (програми, проекти) забезпечення решорингу підприємств: концептуальні заходи. Вбудова решорингу та реіндустріалізації у стійку державну промислову політику, орієнтовану на сталий розвиток загалом та на інвестиції, технології, підприємництво, інновації, дослідження, освіту, екологію, енергоефективність, інфраструктуру зокрема. Забезпечення послідовного, стабільного та безпечного регулювання процесів решорингу та ефективного функціонування внутрішнього ринку. Розбудова промислових районів та об'єктів або відродження та розвиток наявних до сучасного технологічного рівня, що зменшило їх активність внаслідок низької конкурентоспроможності виробництв. Приведення екологічного законодавства у відповідність до міжнародної практики сталого розвитку та європейської енергетичної політики, оновлення відповідної інфраструктури. Створення системи ефективного управління людськими ресурсами, сприяння професійній діяльності, розвитку компетентностей та інноваційності. Розвиток трудового потенціалу потребує обміну передовим досвідом від трудових мігрантів, які повернулися в Україну та набули за кордоном новітніх виробничих навичок та професійних компетентностей. Подолання браку трудового ресурсу, потенціалу та навичок у виробничій галузі шляхом решорингу людського капіталу. Запровадження активної політики імпортозаміщення.

Семінарське заняття – 4 години

План

1. Полегшення доступу до фінансування та прискорення притоку інвестицій, у тому числі шляхом створення нових банківських установ.
2. Розробка механізмів державної фінансової підтримки процесів решорингу підприємств на територію України.
3. Створення збалансованої та стабільної системи оподаткування для стимулювання внутрішнього споживання та залучення прямих іноземних інвестицій.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають опануванню: решоринг; іншоринг; імпортозаміщення; реіндустріалізація; індустріалізація.

Завдання для самостійної роботи з Теми 6:

1. Внутрішній решоринг як переміщення виробничої діяльності, яка виконувалася на об'єктах, розмішених за кордоном, назад до об'єктів на території України.
2. Решоринг для аутсорсингу як переміщення виробничих процесів, які виконувались на підприємствах за кордоном, назад до вітчизняних постачальників; описує процес переміщення виробничої діяльності з офшорних постачальників до постачальників із України.
3. Решоринг для інсорсингу (розширення діяльності підприємства для додаткового завантаження наявних потужностей або активів) як переміщення виробничої діяльності, що передається в аутсорсинг офшорним постачальникам, до об'єктів, що базуються в Україні, що вважається повторним фінансуванням для інсорсингу.
4. Решоринг людського капіталу.

Завдання для індивідуальної роботи з Теми 6:

1. Розкрийте зміст переваг решорингу над офшорингом, проектуючи ситуацію на Україну:
  - збільшення виробничих витрат у країнах, що розвиваються – країни світу, особливо в Азії, продовжують розвиватися, відповідно, зростає вартість робочої сили поряд із витратами на доставку;
  - нестабільність міжнародної торгівлі – зміни в геополітичній ситуації протягом останнього десятиліття (наприклад, зростання провідної ролі Китаю на міжнародному рівні на противагу стриманості США), зміни у світових торгових відносинах (наприклад, Brexit) суттєво посилюють ризик закордонних операцій;
  - просторове ущільнення ланцюгів поставок, що полегшує управління ними та створює більш чіткі робочі процеси;
  - нормативні чинники – відповідність матеріальним стандартам, питання контролю якості та втрата інтелектуальних прав під час роботи за кордоном можуть створити проблеми для компаній;
  - посилення національної економіки – решоринг повертає робочі місця, активи та ресурси, що сприяє збільшенню ВВП та зміцненню економіки;
  - зменшення ризику – повторне планування допомагає захистити ланцюги поставок від надзвичайних ситуацій, які можуть призвести до значних затримок виробництва.

ЛЕКЦІЯ-ДИСКУСІЯ

«РЕШОРИНГ – ШЛЯХ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ПРОРИВУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ?»

Навчальна мета: визначення тенденцій сучасного державного управління на етапі трансформації в публічне управління та адміністрування та напрямів розвитку освітньо-професійної діяльності у відповідній сфері

Виховна мета: формування здатності до дослідницької та пошукової діяльності в сфері публічного управління та адміністрування

Розвиваюча мета: розвиток у слухачів стратегічного, аналітичного та креативного мислення, політичної та соціальної ерудиції

Методи навчання: дискусія, мозковий штурм

Навчальне обладнання, наочні засоби, технічні засоби навчання: презентаційні матеріали (Power Point, плакати), фліпчарт, маркери, проектор

Місце проведення заняття: навчальна аудиторія або СУДН «Moodle» (BigBlueButton).

Теоретична частина

За матеріалами Treshchov M., Munko A. Reshoring as a way of industrial breakthrough of Ukraine for sustainable development. Sustainable development of territories: challenges and opportunities: monograph / Bobrovska O. Yu., Krushelnytska T. A, Prokopenko L. L. [etc.]; ed. by Bobrovska O. Yu. Published by International Center for Research, Education and Training. MTÜ. Tallinn, Estonia, 2021. Pp. 97-106.

Після здобуття у 1991 році незалежності Україна стала повноцінним учасником міжнародного розподілу праці. При цьому значна кількість неконкурентоспроможних підприємств часів ССРСР припинили свою діяльність, однак повноцінної заміни частині з них не створено досі.

З точки зору індустріального прориву Україна має чимало можливостей для того, щоб капіталізуватися на маржі за трудовими ресурсами. Зараз важливо не експортувати робочу силу, а спробувати на основі трудових мігрантів, які повернулися в Україну в зв'язку з карантинними обмеженнями через світову пандемію COVID-19, запустити європейське індустріальне виробництво на принципах сталого розвитку. Тому органам місцевого самоврядування доцільно створити та впровадити систему стимулів для залучення людського ресурсу в свою територіальну громаду. Органам державної влади, у свою чергу, варто розробити ефективні механізми повернення виробництва на територію України, у тому числі й державні дотації. Тут важливо враховувати, зокрема міжнародні тренди, як от відтік капіталу з Китаю, який очевидно, збережеться в найближчі роки. У цьому контексті потрібно уважно проаналізувати, наскільки європейці будуть

зацікавлені у перелокації компаній та адресно працювати з такими компаніями, пропонуючи їм поліпшені умови щодо оподаткування, інвестування тощо. Претендуючи на частину відтоку з Китаю Україна отримує нові кон'юнктурні можливості та потрапляє на зовсім інший рівень відносин з європейськими урядами. У такий спосіб посиливши національну економіку країна буде розглядатися вже не як периферія, а як важлива для Європи самостійна одиниця.

Слід відзначити структурні зміни, які на нашу думку, відбуватимуться в частині глобальних стандартів, серед яких можемо виділити п'ять основних напрямів:

- неприйняття ризику інвесторами по відношенню не тільки до держав, а й до окремих галузей економіки та підприємств (з початку пандемії було виведено в чотири рази більше, ніж під час фінансової кризи 2008 року акцій і облігацій з країн з ринком, що формується);

- серія дефолтів, спровокована суттєвим зростанням заборгованості країн, підприємств і домогосподарств під час та за наслідками світової пандемії Covid-19. Частина заборгованості, ймовірно, буде списана на державному, корпоративному і побутовому рівнях, чого навряд виявиться достатньо для упередження масових дефолтів (наприклад, про відмову обслуговувати борг оголосив Ліван). Питання накопичення державного боргу гостро стоїть і для України (у 2016 р. частка державного боргу у ВВП досягла 81 %, що викликало шквал критики та суспільного збурення, а окремі статті Закону «Про Державний бюджет України на 2020 рік» містять положення, які допускають «ручне управління» державним боргом і можуть призвести до порушення середньострокових і довгострокових параметрів фінансової безпеки країни;

- посилення нерівності через кризу, через що національні уряди вимушені надавати безпрецедентну фінансову та податкову підтримку внутрішній економіці. Міністри фінансів країн ЄС узгодили пакет економічних заходів на суму 540 млрд євро для підтримки економіки ЄС⁵, зокрема: 100 млрд євро – субсидювання заробітної плати за умови, що компанії скорочують робочий час працівників, не скорочуючи робочі місця; 200 млрд євро – розширення програм кредитування компаній; 240 млрд євро – фінансування «дешевих» кредитів в рамках фонду Європейського механізму стабільності (European Stability Mechanism⁶). В свою чергу Німецький Бундестаг ухвалив одразу низку пакетів заходів для підтримки підприємств та громадян в період пандемії на понад 750 млрд євро. Зокрема, 600 млрд євро спрямовані на створення фонду для виділення кредитів та націоналізації великих підприємств, які особливо сильно постраждають від кризи, та 156 млрд євро – на допомогу малому бізнесу і громадянам. Уряд Італії затвердив пакети економічних заходів на загальну суму 750 млрд євро для

⁵ EU ministers agree half a trillion euro coronavirus rescue plan. Reuters. URL: <https://cutt.ly/UgKQIdk>.

⁶ European Stability Mechanism. URL: <https://www.esm.europa.eu>.

підтримки бізнесу в рамках посилення правил щодо боротьби проти пандемії та державні гарантії на позики і інвестиції. Відповідно до затверджених рішень 340 млрд євро виділено у вигляді державних кредитів, 400 млрд євро – на підтримку ліквідності підприємствам усіх категорій і форм власності, в тому числі: 200 млрд євро – для внутрішнього ринку і стільки ж – на експорт⁷. Підтримку країнам, що розвиваються, збільшують і міжнародні кредитори, але наявного у міжнародних фінансових організацій ресурсу не вистачить, щоб задовольнити всі запити, а отже збільшиться нерівність між країнами;

- відмова від діючих макроекономічних стандартів, зокрема: країни Європи вже відмовилися від певних бюджетних правил – Маастрихтських критеріїв, в рамках яких допускається дефіцит держбюджету в розмірі не більше 3 % від ВВП; Єврокомісія надала членам ЄС повну гнучкість в бюджетних правилах, щоб вони могли збільшити свої витрати; міжнародні кредитори все частіше допускають збільшення бюджетного дефіциту країн-позичальників;

- прискорене впровадження безумовного доходу шляхом застосування прямих виплат домогосподарствам, особливо враховуючи зростання рівня безробіття;

- посилення державного втручання, адже чим вища підтримка держави вразливим галузям, тим вище ступінь державного втручання.

Решоринг – процес повернення підприємств, що раніше були перенесені за кордон, в контексті процесу реіндустріалізації в рамках розвитку/побудови постіндустріальної або інформаційної економіки в країні базування батьківської компанії. У сучасних умовах промисловість виступає основою для сталого економічного розвитку та розбудови глобальної конкурентоспроможності, а також в якості драйверу суміжних галузей: освіти, науки, сервісних галузей, інфраструктури ринку тощо; підтримує або формує суспільство «нового середнього класу» в умовах нерівності та поглиблення розриву у доходах. Основним фактором акселерації процесу решорингу, ми вважаємо, зростання конкуренції між країнами (в першу чергу США, ФРН, Японія, КНР та іншими країнами в різній мірі) на шляху переходу до Індустрії 4.0 (в рамках нової промислової або ресурсної революції) девізом такого процесу може стати гасло «спочатку вдома»⁸.

Решоринг – це добровільна корпоративна стратегія щодо часткового або повного переміщення раніше офшорного виробництва виробництва у рідну країну. Інша назва зазначеного процесу – бекшорінг⁹.

До видів решорингу відносять:

- внутрішній решоринг як переміщення виробничої діяльності, яка виконувалася на об'єктах, розмішених за кордоном, назад до об'єктів на території України;

⁷ Consiglio dei Ministri No. 39. URL : <https://cutt.ly/ZgKQUQ4>

⁸ Підчоса О. В. Решоринг: проблеми і перспективи. Міжнародні відносини. 2017. № 1. URL: <https://cutt.ly/EgKQgCA>.

⁹ Understanding Reshoring. Economic Development Administration. URL: <https://cutt.ly/AgKQYDr>.

– решоринг для аутсорсингу як переміщення виробничих процесів, які виконувались на підприємствах за кордоном, назад до вітчизняних постачальників; описує процес переміщення виробничої діяльності з офшорних постачальників до постачальників із України;

– решоринг для інсорсингу (розширення діяльності підприємства для додаткового завантаження наявних потужностей або активів) як переміщення виробничої діяльності, що передається в аутсорсинг офшорним постачальникам, до об'єктів, що базуються в Україні, що вважається повторним фінансуванням для інсорсингу¹⁰;

– решоринг людського капіталу, додаємо ми, як повернення в Україну трудових мігрантів та використання здобутого ними передового закордонного досвіду для організації сучасного виробництва на території України або повернення розміщених в інших країнах виробничих потужностей.

В Україні на разі переважають процеси офшорингу як рішення компанії перенести всю продукцію або частину її виробництва в іноземну країну.

Незважаючи на те, що офшоринг часто зменшує витрати на оплату праці в організації, визначимо декілька факторів, які є перевагами решорингу над офшорингом:

– збільшення виробничих витрат у країнах, що розвиваються – країни світу, особливо в Азії, продовжують розвиватися, відповідно, зростає вартість робочої сили поряд із витратами на доставку;

– нестабільність міжнародної торгівлі – зміни в геополітичній ситуації протягом останнього десятиліття (наприклад, зростання провідної ролі Китаю на міжнародному рівні на противагу стриманості США), зміни у світових торгових відносинах (наприклад, Brexit) суттєво посилюють ризик закордонних операцій;

– просторове ущільнення ланцюгів поставок, що полегшує управління ними та створює більш чіткі робочі процеси;

– нормативні чинники – відповідність матеріальним стандартам, питання контролю якості та втрата інтелектуальних прав під час роботи за кордоном можуть створити проблеми для компаній;

– посилення національної економіки – решоринг повертає робочі місця, активи та ресурси, що сприяє збільшенню ВВП та зміцненню економіки;

– зменшення ризику – повторне планування допомагає захистити ланцюги поставок від надзвичайних ситуацій, які можуть призвести до значних затримок виробництва.

Поряд із перевагами наведемо недоліки решорингу, які необхідно врахувати під час розробки та реалізації механізму решорингу на державному рівні:

---

¹⁰ Understanding Reshoring. Economic Development Administration. URL: <https://cutt.ly/AgKQYDr>.

– значні витрати на переміщення виробничих операцій з однієї країни в іншу – це завдання, яке вимагає ретельного логістичного планування та управління, і у разі неякісного виконання – початкова вартість перелокації виробництва може суттєво перевищити будь-які вигоди (доцільно залучати профільних спеціалістів та консультантів з метою недопущення недоліків);

– доступ до виробничих матеріалів та ресурси (якщо матеріали та ресурси можна отримувати на місцевому рівні, то решоринг стимулюватиме національну економіку; якщо потрібно імпортувати – ймовірний негативний вплив як на національну, так і закордонну економіку).

На прикладі США виокремлюють такі важливі фактори акселерації процесу решорингу: решоринг – як нова національно-орієнтована економічна політика уряду; роботизація та автоматизація робочих місць в праце містких виробництвах; поступове вирівнювання вартості робочої сили у промисловості у порівнянні з іншими країнами; питання безпеки та функціонування стратегічних галузей проблема захисту прав інтелектуальної власності закордоном; зниження внутрішніх цін на енергоносії; відмова від екологічних обмежень, що впливали на промисловий розвиток¹¹.

Очевидно, що національна економіка України зможе стрімко розвиватися за рахунок формування експортно орієнтованої економіки.

Відтак, стратегічними пріоритетами державної міграційної політики з метою повернення трудового та інтелектуального капіталу визначаємо такі:

– втілення економічного прориву, забезпечивши перехід від сировинної до інноваційної економіки на засадах сталого розвитку та за рахунок решорингу підприємств;

– розвиток середнього класу не менше 60 % від працездатного населення України;

– решоринг людського капіталу.

Важливо розвивати конкурентоспроможні галузі української промисловості: військово-промисловий комплекс, інформаційні технології, авіа-, судно-, верстато- та машинобудування, космічну, харчопереробну тощо, обмеживши некритичний імпорт. Надавати всебічну державну підтримку малому й середньому бізнесу. Забезпечити фермерів дешевими кредитами та дотаціями. Запровадити державну програму відновлення інфраструктури сіл.

Державні механізми (програми, проекти) забезпечення решорингу підприємств повинні передбачати ряд концептуальні заходи.

1. Вбудова решорингу та реіндустріалізації у стійку державну промислову політику, орієнтовану на сталий розвиток загалом та на інвестиції, технології, підприємництво, інновації, дослідження, освіту, екологію, енергоефективність, інфраструктуру зокрема.

Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення прогностичних і програмних документів, проектів нормативно-

---

¹¹ Підчоса О. В. Решоринг: проблеми і перспективи. Міжнародні відносини. 2017. № 1. URL: <https://cutt.ly/EgKQgCA>.

правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України¹².

2. Забезпечення послідовного, стабільного та безпечного регулювання процесів решорингу та ефективне функціонування внутрішнього ринку. Організація спеціальних інформаційних центрів, орієнтованих на процеси решорингу.

3. Розбудова промислових районів та об'єктів або відродження та розвиток наявних до сучасного технологічного рівня, що зменшило їх активність внаслідок низької конкурентоспроможності виробництв. Оновлення виробничих інструментів та процесів, приведення їх у відповідність з вимогами політики сталого розвитку.

Розроблення політики впровадження інновацій та підвищення продуктивності праці з метою створення конкурентних переваг. Попри високу економічну невизначеність та певне зниження обертів світового економічного зростання інновації є основним міжнародним трендом. Останніми роками спостерігається зростання інвестицій в інновації економіки всіх рівнів розвитку. Використання інтелектуальної власності досягло рекордних показників у 2017 та 2018 рр. Глобальні видатки на науково-дослідні роботи зростають швидше, ніж глобальна економіка, збільшившись вдвічі з 1996 по 2016 рр.; у 2017 р. глобальні державні видатки зросли на 5 %. Україна – 47-ма із 129 країн світу в рейтингу за Глобальним Інноваційним індексом¹³. Так, наша держава піднялася на 4 позиції, проте «ахіллесовою п'ятою» залишається так звана формальна інновація, спрямована радше на кількість, а не якість досліджень. Потрібно розуміти, що органи державної влади України повинні сприяти інноваціям для досягнення економічного та соціального розвитку, зокрема шляхом державного інвестування. Наближення та суміщення центрів науково-дослідних робіт та дослідно-конструкторських робіт (які все ж таки залишаються в Україні) із автоматизованим виробництвом дозволить суттєво скоротити глобальні ланцюжки вартості, знизити виробничі витрати, підвищити конкурентоздатність продукції (послуг).

4. Полегшення доступу до фінансування та прискорення притоку інвестицій, у тому числі шляхом створення нових банківських установ. Тут слід наголосити на створенні муніципальних та кооперативних банків як дієвого інструменту розвитку регіональної економіки.

5. Розробка механізмів державної фінансової підтримки процесів решорингу підприємств на територію України. Заохочення заходів щодо забезпечення участі національних виробничих галузей на всіх етапах ланцюжка створення вартості. Разом із тим необхідно припинити дотувати

---

¹² Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.

¹³ The Global Innovation Index 2019: Creating Healthy Lives – The Future of Medical Innovation. Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization, 2019. 451 p. URL: <https://cutt.ly/hgKQAXc>.

нерентабельні підприємства, адже очевидно, що бюджетні кошти неефективно використовуються. Решоринг підприємств є вигідною альтернативою заміни збиткових та неконкурентоспроможних виробництв на території України. При цьому кошти державного та місцевих бюджетів можуть бути спрямовані на: модернізацію виробничих потужностей, рентабельність яких можна підвищити; створення альтернативних робочих місць, в тому числі решорингу виробництв з інноваційними технологіями.

6. Створення збалансованої та стабільної системи оподаткування для стимулювання внутрішнього споживання та залучення прямих іноземних інвестицій. На жаль, на разі для вітчизняного податкового законодавства характерні перманентні зміни, до яких складно адаптуватися усім суб'єктам господарської діяльності та що суттєво підриває довіру потенційних інвесторів і жодним чином не стимулює процеси решорингу.

Дизайн податкової системи країни відображає економічні міркування, політичні фактори, а також ставлення громадян країни до перерозподілу публічних фінансів. Інструменти податкового регулювання можуть згладжувати економічні потрясіння, нестабільність виробництва та скорочення рівня зайнятості в державі.

На разі слід відзначити, такі аспекти, які позитивно вплинули на «легкість ведення бізнесу» в Україні: спрощення процедури отримання дозволів на будівництво; посилення захисту міноритарних інвесторів, а саме підвищення вимоги до оприлюднення інформації в щорічних звітах про транзакції пов'язаних сторін; спрощення механізмів транскордонної торгівлі, зокрема скасування вимоги перевірки автозапчастин; полегшення виконання контрактів шляхом запровадження спрощеної процедури щодо малих позовів та досудових конференцій як частини методів управління справами, що застосовуються у всіх господарських судах¹⁴.

Податковим стимулом для решорингу також визначаємо скасування податку на додану вартість на капітальні інвестиції вітчизняних підприємств. Цей податковий інструмент орієнтований переважно на підтримку середнього та великого бізнесу, їх інноваційного розвитку. Таку практику поряд із податком на виведений за кордон капітал успішно впроваджують уже тривалий час в Туреччині. Разом із тим наголошуємо на доцільності зобов'язати компанії, що працюють на українському ринку та зареєстровані в «офшорних» юрисдикціях, перереєструватися в Україні та сплачувати податки в бюджет держави. Актуальним є запровадження системи моніторингу на підставі дзеркальних митних даних з країнами торговельними партнерами, що мінімізує корупційну складову на митниці та відповідно збільшить надходження митних платежів.

7. Приведення екологічного законодавства у відповідність до міжнародної практики сталого розвитку та європейської енергетичної

---

¹⁴ Мунько А. Ю., Трещов М. М. Україна в світі: соціально-економічний вимір. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2020. № 2. С. 327-335.

політики, оновлення відповідної інфраструктури. Європа переживає зелену та цифрову трансформацію, і європейські інституції прагнуть забезпечити, щоб люди залишалися на центральному рівні, а економіка працювала на них. Внесок соціальних партнерів необхідний для того, щоб зробити наше суспільство стійким і готовим до майбутніх викликів в економіці, промисловості, соціальному захисті. Нормативно-правові акти повинні охоплювати такі напрями, як: сталий розвиток; зелена угода; цифровий перехід; промислова стратегія; політика зайнятості та соціальної інтеграції¹⁵. Хоча суворі екологічні норми можуть сприяти рещорингу в країні із більш слабкими нормами, неприпустимо стимулювати перелокацію підприємств у юрисдикції з менш суворими екологічними нормами. Такий підхід повністю суперечить політиці сталого розвитку, аотже не може застосовуватися в Україні.

8. Створення системи ефективного управління людськими ресурсами, сприяння професійній діяльності, розвитку компетентностей та інноваційності, у тому числі за рахунок використання потенціалу наукових установ та організацій, громадських організацій. Наприклад, у США виробники просувають учбові програми та співпрацюють з коледжами й університетами для створення більш конкурентоспроможної робочої сили. У той же час держава та бізнес об'єднують програми професійної підготовки в рамках своїх пакетів стимулювання для залучення інвестицій виробників¹⁶.

9. Розвиток трудового потенціалу потребує обміну передовим досвідом від трудових мігрантів, які повернулися в Україну та набули за кордоном новітніх виробничих навичок та професійних компетентностей. Для цього необхідне використання узгоджених тренінгових програм як локального (за підтримки органів місцевого самоврядування), так і регіонального (за підтримки органів влади обласного рівня) та державного (за підтримки центральних органів державної влади). Цьому сприятиме створення «центрів підвищення майстерності» на основі механізмів державно-приватного партнерства, метою діяльності якого є тренінги для суб'єктів, які ведуть виробничу діяльність або планують рещоринг підприємств, щодо ефективного використання фінансового усіх видів виробничого потенціалу на відповідній території. До таких інструментів пропонуємо включити й ваучерні програми.

Практика надання ваучерів вже набуває свого розвитку в Україні. Прикладом є діюча ваучерна програма професійної підготовки осіб віком 45+. Закон України «Про зайнятість населення»¹⁷ передбачає для осіб старше 45 років із страховим стажем не менше 15 років право одноразово отримати ваучер для перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями із затвердженого переліку. Зарубіжний досвід дає багато прикладів використання ваучерних технологій в різних сферах надання

¹⁵ Studničná L. Industrial transition towards a green and digital European economy: regulatory requirements and the role of social partners and civil society (exploratory opinion requested by the Parliament). URL: <https://cutt.ly/mgKQRXZ>.

¹⁶ Gray S. FDI & Reshoring Lead to U.S. Manufacturing Growth. Area Development. 2018. URL: <https://cutt.ly/mgKQEzI>.

¹⁷ Про зайнятість населення: закон України від 10.07.2012 р. № 5067-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

соціальних благ/послуг, застосовуючи їх як інструмент реалізації політики на ринку праці: у Франції, Бельгії та кантоні Женева ваучери застосовуються для оплати послуг в секторі домогосподарств, тим самим мотивуючи домогосподарства-роботодавців та домашніх працівників перевести трудові відносини з неформального сектора в офіційний; у Греції – для організації медичного обслуговування незастрахованих осіб; у Люксембурзі – для організації надання послуг по догляду за дітьми дошкільного віку чи у позашкільний час¹⁸.

Для зручності формування ваучерних програм класифікуємо ваучери за такими ознаками: за терміном дії (строкові, безстрокові, за фактом); за формою випуску ваучерів (електронні, паперові купони, пластикові картки); за рівнем випуску ваучерів (державні, обласні, муніципальні); за способом фінансування (повне фінансування з бюджетів; повне фінансування за рахунок коштів цільових фондів; часткова оплата послуг за рахунок коштів бюджетів чи цільових фондів на умовах співфінансування із стейкхолдером); за напрямом застосування (шкільна, дошкільна, вища і професійна освіта, медицина, комунальні послуги, адміністративні послуги, відпочинок та оздоровлення, житлова сфера, страхування, кредитування, модернізація виробничої діяльності); за цільовою аудиторією отримувачів (диференціюється за віком, статтю, видом діяльності, станом здоров'я та обмеженням фізичних можливостей, рівнем освіти, сімейним станом, кількістю дітей тощо); за еквівалентом (фінансовий; товарний).

10. Подолання браку трудового ресурсу, потенціалу та навичок у виробничій галузі шляхом решорингу людського капіталу. Згідно з даними Національного банку України 5,54 млрд дол. США надійшло в Україну від трудових мігрантів протягом I півріччя 2019 року, що близько 8 % ВВП країни. При чому щонайменше 20 % таких коштів перераховані в Україні неофіційними способами, зокрема ввезені готівкою. З огляду на суттєві зміни, що відбулись в міграційних потоках, Національний банк удосконалив методику оцінки обсягів приватних переказів. Раніше розрахунки неформальних каналів здійснювались на основі загальних коефіцієнтів для груп країн. Відтепер для країн з найбільшими потоками переказів, зокрема Польщі враховується так звана «дзеркальна статистика» про перекази в Україну, тобто дані платіжного балансу центробанків¹⁹. У напрямі детінізації надходжень коштів від трудових мігрантів з-за кордону доцільно визнати їх інвестиціями та встановити пільговий період оподаткування або оподатковувати за пільговими ставками, зокрема за умови їхнього вкладення у підприємницьку діяльність в Україні, вважати інвестиціями, що не оподатковуються. З метою заохочення повернення українських науковців з-за кордону рекомендуємо

¹⁸ Ткаченко Л. Про ваучерну систему в Україні: фінальний звіт (на замовлення ПРООН в Україні). 2015. 61 с. URL: <https://cutt.ly/1gKQWld>.

¹⁹ Національний банк удосконалив методику підрахунку обсягу приватних грошових переказів в Україну та уточнив їх оцінки за 2015-2017 рр. URL: <https://cutt.ly/3grG9TA>.

привести патентне законодавство України у відповідність із провідною світовою практикою, а також забезпечити виплату науковцям не менш ніж 25 % суми, отриманої з продажу прав на патент за їхній винахід. Безумовним напрямом є збільшення державного фінансування фундаментальних досліджень.

11. Запровадження активної політики імпортозаміщення. На тепер в Україні, у тому числі можна виокремити такі напрями розвитку економіки: імпортозаміщення та формування сектору ІТ.

Модель імпортозаміщення як «насамперед економічний процес бажаного або небажаного витиснення імпортованих товарів з вітчизняного ринка²⁰» застосовувалась в багатьох країнах, але на основі різних підходів, з менших або більшим успіхом. За 2019 рік негативне торгівельне сальдо становило 9,3 млрд дол. США. Саме на стільки імпорт товарів та послуг перевищив експорт. Подолати цю тенденцію можна шляхом планового імпортозаміщення для товарів, виробництво яких в Україні є розвинутим або має перспективи розвитку. До прямих заходів впливу можна віднести: обмеження щодо некритичного імпорту на товари, конкурентоспроможні аналоги яких можуть вироблятися на території України; тимчасове зменшення ввізного мита та податку на додану вартість на обладнання і техніку, яка необхідна для розвитку виробництва та не має аналогів в Україні.

Отже, підсумовуючи результати дослідження можливостей України щодо індустріального прориву на засадах сталого розвитку підтверджується актуальність решорингу підприємств за для досягнення такої стратегічної мети. Зміна полюсів з офшорингу на решоринг відкриває для держави широкі горизонти з метою стабілізації, відродження та розвитку національної економіки. Україна володіє значними перевагами (геополітичними та трудовими) для розміщення новітніх виробництв на своїй території та цілком може конкурувати за підприємства, які приймають рішення про перелокацію основних потужностей з країн, де вони наразі ведуть виробничу діяльність.

Серед таких ключових переваг України визначаємо решоринг людського капіталу за рахунок трудових мігрантів, які повертаються з-за кордону, зокрема у зв'язку зі світовою пандемією Covid-19. Разом із трудовими мігрантами в Україну заходить новий інтелектуальний капітал, здобутий під час здійснення професійної діяльності в більш розвинених країнах. Отримані навички та компетентності можуть стати базисом розвитку новітніх та інноваційних виробництв в Україні.

Поряд із перевагами відзначаємо ряд аспектів, які свідчать про неготовність України до решорингу та які необхідно здолати у найближчій перспективі, щоб не втратити ситуаційні можливості розвитку національної економіки: експлуатація старих ідей та технологічна відсталість більшості вітчизняних промисловців, слабкі акценти на розвитку власних організаційних спроможностей; недостатня узгодженість між стейкхолдерами та механізмів

---

²⁰ Коваленко Н. В. Проблеми формування конкурентоспроможності національної економіки. URL: <https://cutt.ly/fgKQfJ1>.

реалізації державної промислової політики; розриви в екосистемі, зокрема між науковцями й промисловими підприємствами; різновекторність державних політик в сфері інновацій; низький рівень готовності України до реалізації своїх нових можливостей на міжнародній арені. Разом із тим прогнозується нова хвиля політики національного протекціонізму, де базовим інструментом запуску економіки України повинна стати система державних замовлень, у тому числі на фундаментальні наукові дослідження.

Дискусійна частина

Питання для обговорення та дискусії

1. Які можливості має Україна з точки зору індустріального прориву Україна?
2. Які ефективні механізми повернення виробництва на територію України доцільно розробити та впровадити органам державної влади?
3. Які переваги решорингу над офшорингом і навпаки?
4. Чи доцільно в Україні впровадити механізми решорингу людського капіталу?
5. Які механізми внутрішнього решорингу доцільно впровадити для кризового відновлення національної економіки?
6. Які механізми решорингу для аутсорсингу доцільно впровадити для кризового відновлення національної економіки?
7. Які механізми решорингу для інсорсингу доцільно впровадити для кризового відновлення національної економіки?
8. Які механізми решорингу для аутсорсингу доцільно впровадити для кризового відновлення національної економіки?
9. Назвіть стратегічні пріоритети державної міграційної політики з метою повернення трудового та інтелектуального капіталу.
10. Обґрунтуйте своє бачення створення збалансованої та стабільної системи оподаткування для стимулювання внутрішнього споживання та залучення прямих іноземних інвестицій.

Підсумкова частина

Формулювання висновків та окреслення питань для самостійної та індивідуальної роботи.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Глобальне врядування – це:

- а) цілеспрямований порядок, який виникає в рамках інститутів, процесів, норм, офіційних угод та неформальних механізмів, які регулюють діяльність для загального блага;
- б) загальний термін, що описує політичну позицію людей, що протистоять політиці глобалізації;
- в) соціальний рух, ідеологія якого близька до класичного антиглобалізму, але який підтримує деякі аспекти глобалізації;
- г) процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації.

2. Глобалізація – це:

- а) цілеспрямований порядок, який виникає в рамках інститутів, процесів, норм, офіційних угод та неформальних механізмів, які регулюють діяльність для загального блага;
- б) загальний термін, що описує політичну позицію людей, що протистоять політиці глобалізації;
- в) соціальний рух, ідеологія якого близька до класичного антиглобалізму, але який підтримує деякі аспекти глобалізації;
- г) процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації.

3. Глобальне управління – це:

- а) цілеспрямований порядок, який виникає в рамках інститутів, процесів, норм, офіційних угод та неформальних механізмів, які регулюють діяльність для загального блага;
- б) загальний термін, що описує політичну позицію людей, що протистоять політиці глобалізації;
- в) соціальний рух, ідеологія якого близька до класичного антиглобалізму, але який підтримує деякі аспекти глобалізації;
- г) цілеспрямована у світовому масштабі діяльність суб'єкта управління на основі легітимних повноважень чи за власною ініціативою від імені і в інтересах усього людства.

4. Мультилатералізм – це:

- а) принцип побудови відносин між державами, заснований на механізмі багатосторонніх угод, які дозволяють кожній державі користуватися привілеями у відносинах з усіма партнерами;
- б) теорія неолібералізму, постулатом якої є ідеї всесвітньої ліберальної економіки та вільного ринку, управління світом з одного центру;
- в) такий, що пронизує національні кордони;
- г) актуальні глобальні проблеми.

5. Об'єктом глобального управління є:

- а) глобальне суспільство, яке формується;
- б) суспільство – природа;
- в) процеси глобалізації, що охоплюють усі сфери діяльності цього суспільства;
- г) управління процесами (у суспільстві, у біосфері), а не територіями.

6. Базовий набір індикаторів сталого розвитку поділяють на:

- а) соціальні, економічні, екологічні;
- б) соціальні, політичні, екологічні, економічні;
- в) демографічні, економічні, екологічні;
- г) демографічні, економічні.

7. Коли було представлено Національну доповідь «Цілі сталого розвитку України»?

- а) 10 вересня 2016 р.;
- б) 15 вересня 2017 р.;
- в) 20 вересня 2015 р.;
- г) 21 вересня 2015 р.

8. До сфери відповідальності яких суб'єктів належать проблеми збалансованого розвитку?

- а) влади, суспільства, громадянина;
- б) громадських організацій, влади;
- в) політичних партій, народних депутатів;
- г) народних депутатів.

9. Індикатори сталого розвитку – це:

- а) певні напрями, за якими здійснюється аналіз сталого розвитку;
- б) показники, що чисельно відображають соціально-економічні та інші явища і процеси;
- в) певні доступні для спостереження та вимірювання характеристики, які дозволяють робити висновки про стан та зміни сталого розвитку;
- г) показники, що кількісно відображають соціально-економічні та інші явища і процеси.

10. Кіотський протокол – це міжнародний договір, головною метою якого є:

- а) використання альтернативних джерел енергії у зв'язку з вичерпністю традиційних;
- б) зниження чи стабілізація викидів парникових газів в атмосферу Землі розвинутими країнами та країнами з перехідною економікою;
- в) розробка систем з невеликою кількістю шкідливих викидів в атмосферу;
- г) розробка систем з великою кількістю шкідливих викидів в атмосферу.

11. Коли виникли ідеї сталого розвитку?

- а) на початку XIX ст.;
- б) на початку XXI ст.;
- в) після закінчення Першої світової війни;
- г) наприкінці XX ст.

12. Концепція сталого розвитку включає такі складові:

- а) інституційну, законодавчу та соціальну;
- б) екологічну, соціальну та економічну;
- в) екологічну, біологічну та соціальну;
- г) екологічну та соціальну.

13. Матриця цілей розвитку тисячоліття та завдань, що визначені в Україні, включає:

- а) 8 цілей і 21 завдання;
- б) 7 цілей і 15 завдань;
- в) 6 цілей і 13 завдань;
- г) 8 цілей і 13 завдань.

14. Міжнародна неурядова організація, що об'єднує в своїх рядах вчених, громадських діячів і ділових людей більш ніж з 30 країн світу, стурбованих перспективами розвитку людства – це:

- а) Берлінський клуб;
- б) Празький клуб;
- в) Римський клуб;
- г) Євроклуб.

15. На якій конференції було прийнято «Порядок денний на XXI століття»?

- а) Всесвітній зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі в 2002 р.;
- б) Конференції ООН за навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро в 1992 р.;
- в) Конференції ООН з навколишнього середовища в Стокгольмі в 1972 р.;
- г) Конференції ООН з навколишнього середовища в Стокгольмі в 1982 р.

16. Сталий розвиток – це розвиток, який:

- а) забезпечує стійкі темпи економічного зростання;
- б) забезпечує стійке зростання багатства нації;
- в) забезпечує потреби нинішнього покоління без завдання шкоди можливості майбутнього покоління забезпечити свої власні потреби;
- г) забезпечує стійке зростання нації.

17. У якому році в Ріо-де-Жанейро відбулась Міжнародна Конференція ООН з навколишнього середовища і розвитку?

- а) 1987 р.;
- б) 1992 р.;
- в) 2001 р.;
- г) 2005 р.

18. Саміт Тисячоліття був проведений у:

- а) 1992 р.;
- б) 2000 р.;
- в) 2002 р.;
- г) 2001 р.

19. Яким є розуміння збалансованого розвитку на даний час?

- а) гармонійне поєднання економічних, соціальних та екологічних складових розвитку;
- б) розвиток, що ґрунтується на розгляді природи лише як джерела сировини для виробництва необхідних товарів;
- в) розвиток, що прискорить темпи сталого економічного розвитку і пом'якшить проблеми бідності;
- г) розвиток, що прискорить темпи сталого економічного розвитку.

20. Які групи аспектів поєднує в собі концепція сталого розвитку суспільства:

- а) економічні, соціальні, екологічні;
- б) екологічні, суспільні, соціальні;
- в) економічні, соціальні, виробничі, культурні;
- г) економічні, культурні.

21. Яку кількість основних принципів сталого розвитку викладено у «Декларації з навколишнього середовища і розвитку», ухваленій на Конференції в Ріо?

- а) 7;
- б) 17;
- в) 27;
- г) 10.

22. Яку кількість цілей розвитку людства викладено у документі «Цілі сталого розвитку» 70-ої сесії Генеральної Асамблеї ООН?

- а) 7;
- б) 17;
- в) 27;
- г) 15.

23. Головним недоліком традиційної економічної моделі в Україні є:

- а) орієнтація на технологічне оновлення виробництва;
- б) орієнтація на широке залучення у господарське використання природно-ресурсного потенціалу;
- в) орієнтація на кваліфіковану робочу силу;
- г) орієнтація на реформи.

24. Які блоки включає структурна модель механізму системного управління процесами розвитку територій?

- а) превентивний, цільовий, функціональний, формування і реалізації системного, комплексного впливу;
- б) моніторинговий, інформаційно-контрольний, адміністративний;
- в) громадський, еколого-господарський баланс територій;
- г) громадський консенсус.

25. До альтернативних джерел енергії відносять:

- а) атомні електростанції, вітрові та сонячні електростанції;
- б) вітрові, сонячні, атомні та теплові електростанції;
- в) вітрові та сонячні електростанції, геотермальні джерела;
- г) електростанції.

26. Виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей, і залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникається використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки – це:

- а) сільське господарство;
- б) промислове виробництво органічних речовин;
- в) органічне сільське господарство;
- г) економічне господарство.

27. Чим пояснюють глобальне потепління?

- а) атмосферним тиском;
- б) підвищенням виділення тепла геотермальними джерелами;
- в) парниковим ефектом;
- г) космічним тиском.

28. Що є ключовою ідеєю сталого розвитку?

- а) вплив промислових викидів на атмосферу землі;
- б) економічний розвиток;
- в) розгляд усіх екологічних проблем як важливих соціальних;
- г) соціальний розвиток.

29. Що означає поняття «біосфера»?

- а) сфера діяльності, сформована лише на основі біологічних компонентів;
- б) сфера усього живого;
- в) сфера спілкування людини з природою;
- г) сфера спілкування людини з тваринами.

30. Що означає поняття «глобалізація»?

- а) розвиток міжнародних відносин між усіма країнами світу;
- б) наслідки глобального потепління;
- в) посилення взаємозв'язку між усіма країнами світу;
- г) глобальні проблеми.

31. Що означає поняття «екосфера»?

- а) екологія;
- б) екосвідомість;
- в) частина території землі з небезпечним забрудненням, що вимагає термінового втручання людей;
- г) єдина загальна система взаємодії людей з природою.

32. Що означає поняття «ноосфера» ?

- а) розуміння цілісності людського розуму і планети Земля;
- б) сфера усього живого на землі;
- в) найвищі шари земної атмосфери, де починається спілкування людей з космосом;
- г) суспільство.

33. Що означає поняття «сталий розвиток суспільства»?

- а) стабільність економічного зростання;
- б) підвищення рівня матеріального добробуту населення;
- в) збалансованість економічного, екологічного та соціального компонентів розвитку;
- г) підвищення рівня економічного зростання.

34. Які з груп індикаторів відносяться до індикаторів економічного виміру в Україні?

- а) якість води, утворення і використання відходів, участь в екологічних проектах; трансграничний екологічний тиск;
- б) якість розвитку суспільства, економічна складова людського розвитку, стан навколишнього середовища, стан інфраструктури;
- в) валовий національний продукт, міжнародне торговельне співробітництво, наукова діяльність, транспортна інфраструктура;
- г) участь в екологічних проектах; трансграничний екологічний тиск.

35. Які з перерахованих груп індикаторів відносяться до індикаторів соціального та інституційного виміру в Україні?

- а) якість води, утворення і використання відходів, участь в екологічних проектах;
- б) трансграничний екологічний тиск;
- в) якість розвитку суспільства, економічна складова людського розвитку, стан навколишнього середовища, стан інфраструктури;
- г) валовий національний продукт, міжнародне торговельне співробітництво, наукова діяльність, транспортна інфраструктура.

36. Які системи рівнів розглядаються для забезпечення сталого розвитку?

- а) глобальний, регіональний, локальний;
- б) транснаціональний, міжрегіональний; місцевий;
- в) міжрегіональний, місцевий, територіальний;
- г) міжрегіональний.

37. Яку з перерахованих причин не можна віднести до головних причин забруднення довкілля, насамперед атмосферного повітря?

- а) ресурсо- та енергоємне, морально і фізично застаріле технологічне і природоохоронне обладнання;
- б) відсутність очисних споруд;
- в) немає правильної відповіді;
- г) відсутність ефективного контролю за діяльністю екологонебезпечних підприємств.

38. До цілей розвитку, адаптованих для України до 2030 р. НЕ належить ціль:

- а) збільшення обсягів експорту;
- б) подолання голоду, розвиток сільського господарства;
- в) якісна освіта;
- г) збільшення обсягів імпорту.

39. Яка з екологічних проблем НЕ притаманна Україні?

- а) Україна належить до групи країн зі складними проблемами довкілля (незбалансоване використання та вихолощення природних ресурсів);
- б) Україна характеризується високим рівнем забруднення довкілля промисловою діяльністю;
- в) більшість територій України не забезпечена питною водою;
- г) Україна характеризується високим рівнем продовольчої безпеки.

40. Досягнення Цілей сталого розвитку до 2030 р., відповідно до засад національної системи цілей сталого розвитку для України, потребує:

- а) посилення сировинної спрямованості національної економіки;
- б) глибоких соціально-економічних перетворень в Україні та нового глобального партнерства;
- в) відмови від органічного сільського господарства;
- г) відмови від реформ.

41. До принципів управління сталим розвитком територіальних громад не належить:

- а) врівноваження стану і умов життя тих, хто користується надмірними благами, з екологічними можливостями планети, соціально-економічними можливостями громади;
- б) прагнення задовольнити основні потреби всіх людей;
- в) інтенсивне використання природних ресурсів територій у господарській діяльності;
- г) прагнення задовольнити основні потреби всіх людей, не допускаючи масової бідності.

42. Загрозу сталому соціальному розвитку в Україні НЕ становлять:

- а) прояви гендерної нерівності та дискримінації;
- б) зростання чисельності соціально вразливих груп населення;
- в) омолодження населення за рахунок переважання народжуваності над смертністю;
- г) сонячні батареї.

43. Запобіжниками процесів сталого розвитку виступають:

- а) підвищення показника людського розвитку;
- б) підвищення рівня якості життя населення;
- в) зниження рівня екологічної свідомості населення;
- г) підвищення рівня якості життя дітей.

44. Однією з визначальних передумов сталого розвитку територій є:

- а) вирішення питань створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень в територіальних громадах;
- б) необхідність забезпечення представництва інтересів уряду у здійсненні місцевого самоврядування;
- в) необхідність стримування реформи місцевого самоврядування в частині перерозподілу функцій, повноважень і ресурсів на користь держави;
- г) необхідність стримування реформи децентралізації.

45. Представницьким органом ООН є:

- а) Генеральна Асамблея;
- б) Рада безпеки;
- в) Секретаріат;
- г) Комісія ЄС.

46. В Україні основними міжнародними правовими документами щодо Стратегічної екологічної оцінки (СЕО) є:

- а) Протокол про СЕО до Конвенції Еспо і Директива СЕО;
- б) Європейська хартія місцевого самоврядування;
- в) Конвенція ООН;
- г) Цілі сталого розвитку ООН.

47. У яких роках проведено Стратегічну екологічну оцінку (СЕО) для Дніпропетровської області:

- а) 2010-2011 рр.;
- б) 2013-2014 рр.;
- в) 2001-2002 рр.;
- г) 2019-2020 рр.

48. Основний нормативно-правовий документ, який регулює Стратегічну екологічну оцінку (СЕО) в Україні – це:

- а) Стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 рр.;
- б) Закон України «Про державну регіональну політику»;
- в) Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку»;
- г) Конституція України.

49. Детальна форма Стратегічної екологічної оцінки (СЕО) триває:

- а) 200 днів;
- б) до 20 днів;
- в) до 1 місяця;
- г) понад 100 днів.

50. Спрощена форма Стратегічної екологічної оцінки (СЕО) триває:

- а) до 10 днів;
- б) до 20 днів;
- в) до 1 місяця;
- г) до 100 днів.

**ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ»**

1. Суть та класифікація ресурсів розвитку територій.
2. Характеристика земельних, лісових, водних, мінеральних ресурсів.
3. Поняття обмеженості ресурсів та їх раціонального використання.
4. Кадровий, поселенський, інформаційний, матеріальний потенціал територій.
5. Проблеми зайнятості.
6. Фінансовий потенціал територій та можливості його диференціації.
7. Суть, завдання, інструментарій управління ресурсами територій.
8. Сутнісні детермінанти сталого розвитку.
9. Сталий та збалансований розвиток.
10. Діагностика дисбалансів розвитку економічної системи на мезорівні.
11. Наукові концепції сталого та збалансованого розвитку.
12. Чинники та індикатори сталого розвитку.
13. Методологічні підходи до оцінювання сталого розвитку.
14. Національна парадигма сталого розвитку.
15. Глобальні рейтинги України за індикаторами сталого розвитку.
16. Сталий розвиток та міжнародна екологічна політика.
17. Сталий розвиток природно-ресурсного потенціалу.
18. Раціональне використання природних ресурсів.
19. Інституційні детермінанти забезпечення екологічного вектору сталого розвитку територій.
20. Вирішення проблем раціонального землекористування.
21. Формування інтегрованої системи водогосподарювання.
22. Баланс державних та корпоративних інтересів у господарському водокористуванні.
23. Управління лісами на засадах сталого розвитку.
24. Роль мінерально-сировинного сектору у забезпеченні сталого розвитку.
25. Міжнародна та національна екологічна політика і сталий розвиток територій.
26. Природно-техногенна та екологічна безпека сталого розвитку.
27. Формування стратегічного потенціалу сталого розвитку у сфері поводження з відходами.
28. Сучасні підходи до утилізації сміття.
29. Стратегічні орієнтири соціальної складової сталого розвитку.
30. Інституційні детермінанти забезпечення соціального вектору сталого розвитку територій.
31. Освіта і формування глобального освітнього простору в моделі сталого розвитку. Інклюзивний розвиток та інклюзивна освіта.
32. Збереження стабільності існуючих суспільних систем, недопущення руйнівних соціальних конфліктів, шляхом справедливого розподілу благ між людьми.

33. Становлення динамічної концепції освіти в інтересах сталого розвитку.
34. Роль туризму і рекреації у забезпеченні сталого розвитку територій.
35. Оцінювання конкурентоспроможності та економічної безпеки територій.
36. Стратегічні засади інвестиційного забезпечення сталого розвитку.
37. Оцінювання економічних індикаторів сталого розвитку.
38. Цілісність і сталий розвиток територій.
39. Нарощування економічних детермінант сталого розвитку в контексті революції 4.0 та розбудови п'ятого та шостого технологічних укладів.
40. Створення промислових інноваційних центрів та регіональних кластерів.
41. Смарт-спеціалізація територій як домінанта їх конкурентного розвитку.
42. Формування якісно нового етапу суспільного розвитку, обумовленого ступенем задоволення потреб населення.
43. Перехід України до формування новітньої національної політики досягнення збалансованості між соціально-економічним прогресом та потребами збереження довкілля.
44. Упровадження принципів сталого розвитку, зміни структури споживання, збереження, невиснажливого використання і відтворення природних ресурсів, екологічної безпеки в регіональну політику.
45. Формування національної стратегії сталого розвитку у сфері гарантування економічної, соціальної, екологічної безпеки.
46. Раціоналізація природокористування.
47. Стимулювання оптимального природокористування (оподатковування, субсидіювання, пільгове кредитування природоохоронної діяльності, прискорена амортизація природоохоронних фондів).
48. Підвищення ресурсоефективності внаслідок вторинного ресурсокористування.
49. Формування стратегії попередження утворення та розширення рециркуляції відходів.
50. Решоринг людського капіталу.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ДИСЦИПЛІНИ «РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ»

Основні нормативні акти:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985 р. URL: <https://cutt.ly/afxYwNn>.
2. Європейська хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf.
3. Європейська хартія щодо участі молоді у суспільно-політичному житті на місцевому і регіональному рівнях. URL: http://pzos.ucoz.ua/images/khartija_uchasti_molodi.pdf.
4. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://cutt.ly/3fQqGJG>.
5. Про державну службу: закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
6. Про дипломатичну службу: закон України від 20.09.2001 р. № 2728-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2728-14>.
7. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.
8. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/156>.
9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. URL: <https://cutt.ly/NfxTV6j>.
10. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 360. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF>.
11. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України: постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2006 р. № 960. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.
12. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 р. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF#Text>.
13. Про імміграцію: закон України від 07.06.2001 р. № 2491-III. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>.
14. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
15. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
16. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://cutt.ly/ufQqDlb>.
17. Про національну безпеку України: проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63531.

18. Про оборону України: закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
19. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://cutt.ly/CfxT13N>.
20. Про службу в органах місцевого самоврядування: закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>.
21. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://cutt.ly/GfQwX8v>.
22. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: указ Президента України від 30.09.2019 р. №722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>.
23. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі від 05.02.2008 р.: ратифіковано Законом України від 10.04.2008 р. № 250-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049.

Підручники:

1. Бакірова В. С., Голікова А. П., Довгаль О. А. та ін. Глобальні проблеми сучасності: підручник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 632 с.
2. Пунда Ю. В., Козинець І. П., Клименко В. С. Міжнародні відносини та зовнішня політика України: підручник. Київ: НУОУ ім. І. Черняхівського, 2020. 328 с.
3. Боголюбов В. М., Клименко М. О., Мельник Л. Г., Ракоєд О. О. Стратегія сталого розвитку: підручник. Київ: ВЦ НУБІПУ, 2018. 446 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Довгаль О. В., Андрусів У. Я., Ткаліч О. В., Павленко О. С. Глобальна економіка: навч. посібник. Івано-Франківськ: ФОП Супрун В. П., 2019. 262 с.
2. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства: навч. посібник. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.
3. Абрамов В. І., Дацюк А. В., Шевченко М. М. та ін. Практичні аспекти стратегічного планування в умовах глобальних загроз національній безпеці та міжнародній стабільності: навч. посібник. Київ: НАДУ, 2018. 128 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Абрамов В. І., Запорожець Т. В., Марутян Р. Р. та ін. Методологія стратегічного планування в умовах глобальних загроз національній безпеці та міжнародній стабільності: монографія. Київ: НАДУ, 2018. 232 с.
2. Мунько А. Ю., Трещов М. М. Україна в світі: соціально-економічний вимір. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро: ДДУВС, 2020. № 2. С. 327-335.

3. Сидоренко Н. С. Удосконалення підходу до державного управління в сфері освіти України з урахуванням передового досвіду країн ЄС. *Держава та регіони. Серія: Держ. упр.* 2020. № 2 (70). С. 139-143.
4. Трещов М. М. Гендерні аспекти євроінтеграційного поступу України на сучасному етапі. *Толерантність у системі цінностей сучасної особистості: матеріали Всеукр. наук. конф., приуроченої до Міжнар. дня толерантності* (м. Маріуполь, 12 листопада 2021 р.). Маріуполь: ДонДУВС, 2021. С. 198-202.
5. Трещов М. М. Державний фонд боротьби з пандемією: перспективи, недоліки, досвід ЄС. *Вдосконалення фінансово-кредитного механізму забезпечення інноваційного розвитку економіки: матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.* (м. Дубляни, 20 травня 2020 р.). Дубляни: Львівський аграрний університет, 2020. С. 16-18.
6. Трещов М. М. Досвід монетарної і бюджетно-фіскальної політики ЄС для України щодо подолання економічних наслідків пандемії. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матер. XVII регіон. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 14 травня 2020 р.). Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 320-323.
7. Трещов М. М. Оцінка впливу програм кількісного пом'якшення країн G-7 на рівень інфляції в Україні (кейс «COVID-19»). *Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Полтава, 19 травня 2022 р.). Полтава: ПНТУ, 2022. С. 604-607.
8. Трещов М. М. Перспективи розбудови соціально-орієнтованої конкурентоспроможної ринкової економіки України через призму світових рейтингів. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів: матер. Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.). Дніпро: ДДУВС. С. 131-134.
9. Трещов М. М. Стимування міграційних процесів як чинник економічної безпеки держави. *Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності: зб. матер. засідання № 1 постійно діючої Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Кропивницький, 24 вересня 2021 р.). Кропивницький: Центрально-Українське видавництво, 2021. С. 463-469.
10. Трещов М. М. Україна в глобальних рейтингах: ретроспектива та напрями розвитку. *Таврійський науковий вісник.* 2022. № 2. С. 98-104.
11. Трещов М. М. Україна на шляху до євроінтеграції: глобалізаційний контекст. *Науковий вісник: державне управління.* Київ: ТОВ «Про формат». 2021. № 3 (9). С. 215-235.
12. Kryshchanovych S., Treshchov M., Durman M., Lopatchenko I., Kernova M. Gender parity in public administration in the context of the development of european values in the management system. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice.* 2021. Vol. 4 (39). Pp. 475-481.
13. Kryshchanovych S., Treshchov M., Durman M., Lopatchenko I., Kernova M. Ensuring gender parity in public administration in the context of the development of european values. *Public Policy and Administration.* 2022. Vol. 21 (2). Pp. 118-127.

14. Bobrovska O. Yu., Krushelnytska T. A., Prokopenko L. L. Sustainable development of territories: challenges and opportunities: monograph. Tallinn: International Center for Research, Education and Training, MTÜ. 2021. 237 p.

Інтернет-ресурси:

1. Офіційний сайт Президента України. URL: <http://www.prezident.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL: <http://www.mfa.gov.ua>.
5. European commission. URL: <https://ec.europa.eu>.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ З ДИСЦИПЛІНИ «РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ»

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (навчальний семестр, навчальний рік).

З навчальної дисципліни «Реалізація цілей сталого розвитку територій» передбачено:

- для денної форми навчання – залік;
- для заочної форми навчання – залік.

Критерії та засоби оцінювання успішності навчання

Для навчальної дисципліни «Реалізація цілей сталого розвитку територій» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: лекційні, семінарські та практичні заняття, індивідуальна та самостійна робота, підсумковий контроль.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результатами:

Для денної форми навчання:

- поточного контролю (30 балів) – на підставі участі слухача у семінарських та практичних заняттях;
- індивідуальної роботи (15 балів) – на підставі виконання та захисту відповідних індивідуальних завдань;
- самостійної роботи слухача (15 балів) – на підставі виконання та захисту відповідних завдань за результатами опрацювання матеріалів, передбачених для самостійної роботи;
- підсумкового контролю (40 балів) – на підставі заліку.

Для заочної форми навчання:

- поточного контролю (20 балів) – на підставі участі слухача у семінарських та практичних заняттях;
- індивідуальної роботи (10 балів) – на підставі виконання та захисту відповідних індивідуальних завдань;
- самостійної роботи слухача (30 балів) – на підставі виконання та захисту відповідних завдань за результатами опрацювання матеріалів, передбачених для самостійної роботи;
- підсумкового контролю (40 балів) – на підставі заліку.

Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів вищої освіти

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Високий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтуються на глибокому знанні чинного законодавства, теорії, історії та практики публічного управління
4	Добрий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними вадами. Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтуються на знанні чинного законодавства, теорії, історії та практики публічного управління
3	Достатній рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками
2	Недостатній рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань, передбачених планом заняття, виконані, деякі види завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення
1	Мінімальний рівень компетентностей. Здобувач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни й поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань
0	Незадовільний рівень компетентностей. Відсутність на занятті

За самостійну та індивідуальну роботу здобувач вищої освіти отримує бали після виконання відповідних завдань, які оцінюються згідно з їх складністю та визначаються викладачем.

До індивідуальних завдань належать такі: підготовка рефератів, есе, виконання розрахункових, графічних робіт, оформлення звітів, аналіз практичних ситуацій, підготовка реферативних матеріалів із фахових публікацій, власні до слідження до конференцій, участь в олімпіадах тощо.

**Критерії оцінювання самостійної та індивідуальної роботи
здобувачів вищої освіти денної форми навчання**

БАЛИ	ВИД ЗАВДАННЯ
15	<i>Індивідуальна робота:</i> підготовка рефератів, есе, виконання розрахункових, графічних робіт, оформлення звітів, аналіз практичних ситуацій, підготовка реферативних матеріалів із фахових публікацій, власні до слідження до конференцій, участь в олімпіадах тощо.
15	Самостійна робота: тестування, опитування тощо

**Критерії оцінювання самостійної та індивідуальної роботи
здобувачів вищої освіти заочної форми навчання**

БАЛИ	ВИД ЗАВДАННЯ
10	<i>Індивідуальна робота:</i> підготовка рефератів, есе, виконання розрахункових, графічних робіт, оформлення звітів, аналіз практичних ситуацій, підготовка реферативних матеріалів із фахових публікацій, власні до слідження до конференцій, участь в олімпіадах тощо.
30	Самостійна робота: тестування, опитування тощо

За додаткову індивідуальну роботу, яка сприяє поглибленому вивченню навчальної дисципліни нараховувати заохочувальні бали (підготовка конкурсної роботи, публікація статті, тез доповідей на конференціях, круглих столах, наукових семінарах, участь в олімпіадах, вікторинах тощо; творчі та спортивні здобутки). При нарахуванні заохочувальних балів загальна сума балів за індивідуальну роботу не повинна перевищувати максимально допустиму.

Незалежно від кількості набраних балів під час аудиторної роботи всі здобувачі вищої освіти виходять на підсумковий контроль.

Оцінювання компетентності здобувача вищої освіти під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями.

Критерії оцінки знань з дисциплін кафедри для підсумкового контролю (залік)

1. Виконання теоретичної частини завдання – мах 20 балів

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
18 – 20	Теоретичне питання розкрито повно та ґрунтовно, з використанням не тільки обов'язкової, а й додаткової літератури
14 – 17	Теоретичне питання в цілому розкрито, однак допущені деякі неточності. Обов'язкова література опрацьована не в повному обсязі
10 – 13	Сутність питання визначено правильно, але розкрито неповністю, допущені деякі помилки. Обсяг обов'язкової літератури використаний частково
7 – 9	Сутність питання визначено правильно, але розкрито частково, допущені суттєві помилки в термінології, без впливу на загальне розуміння питання. Опрацьовано лише 2-3 джерела обов'язкової літератури

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
3 – 6	Сутність питання розкрито недостатньо, поверхово, не розкрито більшість його окремих положень, допущені грубі помилки, що вплинули на загальне розуміння проблеми. Обов'язкова література не опрацьована
0 – 2	Сутність питання не розкрито взагалі. Поверхово розкрито лише окремі положення питання. Допущені суттєві помилки, що значно вплинуло на загальне розуміння проблеми

2. Виконання практичної частини завдання – max 20 балів

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
18 – 20	Практичне питання вирішено повністю. Зроблено достатньо повний
14 – 17	Практичне питання в цілому розкрито, однак допущені деякі неточності. Поверхово зроблений висновок
10 – 13	Практичне питання вирішено правильно, але розкрито неповністю. Допущені незначні помилки. Висновок зроблений частково
5 – 9	Практичне питання вирішено правильно, але розкрито частково, допущені суттєві помилки в термінології, без впливу на загальне розуміння питання. Висновок не сформульовано
1 – 4	Практичне питання розкрито недостатньо, поверхово, не визначено більшість його окремих положень, допущені грубі помилки, що вплинули на загальне розуміння проблеми. Висновок не зроблено
0	Практичне питання не розв'язане

Загальні критерії оцінювання успішності з навчальної дисципліни

За 100-бальною шкалою	За національною шкалою	За шкалою ECTS	Пояснення
90–100	Відмінно	A	Теоретичний зміст навчальних дисциплін засвоєний у повному обсязі
83–89	Добре	B	Теоретичний зміст навчальних дисциплін засвоєний у повному обсязі, під час відповіді допущені незначна кількість несуттєвих помилок
75–82		C	Теоретичний зміст навчальних дисциплін переважно засвоєний; в основному матеріал викладений правильно з певною кількістю значних помилок
68–74	Задовільно	D	Теоретичний зміст навчальних дисциплін засвоєний не повністю, але прогалини не носять істотного характеру у розумінні курсу
60–67		E	Теоретичний зміст навчальних дисциплін засвоєний частково, але задовольняє мінімальному обсягу знань
35–59	Незадовільно	FX	Теоретичний зміст навчальних дисциплін засвоєний частково з істотними прогалинами
1–34		F	Теоретичний зміст навчальних дисциплін не засвоєний

Навчальне видання

Мунько Анна Юріївна

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

***Методичні рекомендації
для вивчення навчальної дисципліни***

(для здобувачів третього рівня вищої освіти
зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»)

Редактори, оригінал-макет – *Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга*

Підп. до друку 28.03.2023. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 2,57. Обл.-вид. арк. 2,75.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua